

DAVOR BOBIĆ
Koncertni ured Varaždin
info@davorbobic.com

Primljeno: 10. 09. 2010.
Prihvaćeno: 09. 12. 2010.

POVIJESNO OSVJEŠTENI IZVOĐENJE BAROKNE GLAZBE

Saznanja o teoretskim i praktičnim pristupima izvođenja barokne glazbe i primjena istih na osobnu ravnateljsku koncepciju festivala.

Još 1954.godine pri osnivanju ansambla za ranu glazbu Concentus Musicus koji je prvi javni koncert imao tek 1957. godine u Beču, osnivač i dirigent Nicolaus Harnoncourt, ispisao je prve dileme i vizije današnjeg povijesno osviještenog izvođenja barokne glazbe. Knjigu njegovih predavanja i tekstova „Glazba kao govor zvuka“ Algoritam je izdao u Hrvatskoj 2005. godine.

Citiram iz poglavlja „O interpretaciji povijesne glazbe“: „Budući da u današnjem glazbenom životu (1954. godine - op. a.) prevladava povijesna glazba, dobro je rasvijetliti probleme s tim u svezi. Postoje da potpuno različita stajališta o povijesnoj glazbi kojima odgovaraju i dva potpuno različita načina interpretacije: jedan način prenosi interpretaciju u sadašnjost, a drugi je pokušava vidjeti očima vremena njezina nastanka... Za nas to znači opsežan studij koji nas može navesti na opasnu pogrešku: baviti se ranom glazbom samo na temelju znanja. Tako nastaju poznate muzikološke izvedbe, koje su povijesno gledano često besprijekorne, ali kojima često nedostaje živosti. U takvom slučaju valja dati prednost povijesno potpuno pogrešnoj, ali zato glazbeno živoj interpretaciji. Muzikološke spoznaje ne trebaju biti svrha same sebi, nego nam trebaju dati u ruke sredstva za najbolju interpretaciju, jer je interpretacija konačno samo onda vjerna izvorniku, ako djelo dolazi najljepše i najjasnije do izražaja tj. ako se znanje i svijest o odgovornosti ujedine s najdubljim glazbenim osjećajem...“

Godine 1968. u Varaždinu grupa muzičara i društvenih djelatnika počinje s osnivanjem varaždinskih baroknih večeri, koje prvim koncertima 1971.godine postaju prvi specijalizirani festival barokne glazbe u Europi. Već 1980.godine u zborniku Muzičkog informativnog centra Zagreb urednik Srećko Lipovčan piše u uvodniku:

„Kad je u rujnu 1978. godine po prvi puta održan znanstveni skup pod naslovom što ga nosi i ovaj zbornik, Varaždinske su barokne večeri – održane tada po osmi puta – već bile stekle ugled kulturne manifestacije koja se jasno izdvaja iz naših glazbenih okupljališta: svojim temeljnim programskim značajkama i zavidnom razinom izvedbi. Predstavljajući našoj kulturnoj javnosti najvrednija djela europskog glazbenog baroka, Večeri su od samog početka na svom rasporedu imale i do tada manje poznata ili posve nepoznata djela domaćih autora te epohe, osobito onih iz sjeverno-hrvatskoga područja. Praksa je, dakle, Večeri potakla i znanstveni interes u širem smislu, a jedan od rezultata bilo je i organiziranje – do sada- dvaju znanstvenih skupova (1978, 1979.), s okvirnom temom koja je istraživanje proširila na problematiku glazbene kulture svih naših naroda i narodnosti tadašnje (Jugooslavije op.a.) u razdoblju od 16. do 19. stoljeća...”

U istom zborniku akademik Lovro Županović piše:

...2. Određene pridjevom koji mutatis mutandis obilježuje dva stoljeća povijesnog tijeka glazbe (XVII,XVIII), Varaždinske barokne večeri – sve da se i htjelo već prve godine ambicioznije postupiti prema dotad nepozantim djelima domaćih (baroknih) skladatelja – s obzirom na tadašnje stanje u hrvatskoj muzikologiji, nisu ni mogle iznijeti neko posve nepoznato opsežnije i zamašnije ostvranje. Praizvedba Ivančićeve **Simfonije** dokument je, dakle nametnute promišljenosti što je rezultirala iz činjenice da je tada bilo moguće ponuditi jedino cjelovečernji program dotad notno nedostupnih skladbi – a i to samo u relativnom smislu –hrvatskih skladatelja XVI stoljeća. S tog stajališta valja shvatiti i praizvedbu Šibenčaninova moteta na drugim Večerima kada je, međutim, izvedbom Bajamon-tijeva oratorija **Prijenos sv.Dujma (La traslazione di San Doimo)** – kao rezultat rada tima A. Celio-Cega – Vl. Kranjčević – A. Klobučar – na svoj način najavljena mogućnost i cjelovečernjih koncerata dotad nepoznatog domaćeg baroknog stvaralaštva. Prvi i iznimno značajan takav koncert uslijedio je već iduće godine kao praktički rezultat nešto ranije objavljene knjige K.Filića :“**Glazbeni život Varaždina**”... Koncert barokne hrvatske glazbe u izvođenju amaterskih zborova Varaždina (23. 09. 1978.), a i njega valja uključiti u ovaj kraći pregled, predstavlja u našoj praksi gotovo nesusretanu svojevrsnost. Uzme li se, naime, u obzir da je razdoblje glazbenog baroka inače obilježeno spoznajom o velikim reproduktivnim zahtjevima što ih stavljaju djela iz tog razdoblja, onda bi taj koncert mogao postati poticajnost na stvaranju fundusa domaće pa i inozemne barokne glazbene literature, prikladne za amaterske pjevačke zborove. Takvu ideju vrijedi podržati bar povremenim izvođenjem pažljivo odabranih djela, a da ih se može naći, dokazat će ovogodišnji koncert....“

I eto nas 2010. godine na 40. Varaždinskim baroknim večerima, na znanstvenom skupu Zavoda HAZU u Varaždinu osnovanom pred 27 godina. Sve Hanon-courtrove i Županovićeve dileme i vizije prelamale su se i ostvarivale kroz taj naš festival, više i duže kroz karijeru prvog ravnatelja maestra Kranjčevića, a zadnje četiri godine kroz moju skladateljsku. Vrijeme je donosilo znanje onima koji su ga tražili, donosilo je i materijalnu bazu nužnu za instrumente i akustičnost prostora, a donijelo je i stotinjak novih ansambala za ranu glazbu u Europi. Tako danas mogu reći da moja koncepcija Varaždinskih baroknih večeri zasnovana na povijesno osvještanoj izvedbi barokne glazbe, može živjeti puninom te glazbe u najsmjelijim vizijama dirigentata i muzikologa.

Prateći kao tinejđer 80-tih godina ekspanziju, poglavito engleske, povijesno osvještene prakse izvođenja barokne glazbe, predvođenu Johnom Eliotom Gardinerom, Christopherom Hogwoodom, Rogerom Norringtonom, Trevorom Pinnockom, Charlesom Mackerrasom i Emmom Kirkby, zahvaljujući vrhunskim (za mene nikad nadiđenim) radio emisijima Franje Bilića na III programu Hrvatskog radija, bio sam u dilemi oko sukoba koncepcija: Glenn Gould, Daniel Barenboim ili pak Suzana Ružičkova. A onda pak, kao "rusko-ukrajinskog đaka" fascinirala me izvedba njihovih velikih interpretata XX stoljeća, kao što su Youri Bashmet, Leonid Kogan, David Oistrach, Gideon Kremer, Svjatoslav Richter ili pak Vladimir Spivakov.

Iznimna barokna glazba iznimno zvuči i na glasoviru poglavito kada je izvode Gould, Richter ili Barenboim, a u posljednje vrijeme i G. Sokolov. Ostatec zatečeni i suptilnom Murajevom klavirskom izvedbom Scarlatijevih sonata. Slušajući Maxima Wengerova ili Viktoriju Mullovu kako izvodi Bachove sonate za violinu solo ne možete se oteti dojmu da slušate nadnaravnu interpretaciju navedenog Bachova opusa. Dakle, solistička djela po mom ukusu zvuče gotovo jednako dobro i uvjerljivo u suprostavljenim interpretacijama, no u orkestralnom slogu smatram da povijesno osvještana izvedba dobiva neusporedivu prednost. Suprostavljajući izvedbu velebne Bachove Mise u h-molu, npr. Karajan nasuprot Gardinera, istančano uho izbirljivog glazbenog sladokusca neće moći a da ne primjeti koliko je Gardinerova koncepcija bliža Bachovom zapisu partiture, pri tom mislim na baroknu motoričnost i preglednost te jasno odjeljivu čujnost zbornskih glasova u složenoj fakturi. Nadalje Gardinerova izvedba traje neusporedivo kraće od Karajanove.

Sir Roger Norrington nas iznenađuje zvučnošću izvedbi Beethovenovih simfonija nasuprot Karajanovskih, oslonjenih na suvremeni orkestar. Ne govorim o snazi izvedbenih koncepcija, jer je i Karajan doživljava vrlo unutarnje i duboko, no nakon dodatnog preslušavanja njegova izvedba ipak zvuči preromantičarski

postavljena. S druge pak strane veliki suvremeni orkestar godi uhu u Bachovoj Muci po Mateju posebice u zgusnutoj orkestralnoj fakturi praćenoj (pre) velikim zborom. U Bachovo vrijeme zborovi su bili mali gotovo komorni a orkestar također. Pojačavanje i nadopunjavanje zborova i orkestara dakle kreće u romantičarsko razdoblje te priučeno uho slušatelja prihvaća i barok u takvim izvedbama, sve do pojave Harnoncourta u Beču. Njegovom novom koncepcijom u biti vraćanja na staro, izvorište autentičnog zvuka rane glazbe podiže za sobom cijelu školu tzv. osvještene izvedbe koja time u početku nailazi na nerazumijevanje i prepreke, no danas se smatra jedinim pravim obrascem u interpretaciji barokne glazbe koju naposljetko prihvaća cijela Europa. No, to ne sputava ostale interprete koji nisu skloni takvom pristupu da ne izvode djela barokne glazbe po svom viđenju i proživljenju. Ne spadam u skupinu koja će rigorozno davati prednost tzv. osvještanoj interpretaciji na originalnim glazbalima iako je smatram pravilnom i odgovarajućem, ali ne bih se odrekao i modernog pristupa izvedbi baroknih majstora dakako kada je riječ o nadasve vrhunskoj interpretaciji.

Varaždinske barokne večeri stoga svoju važnost upravo čuvaju u pristupu da su nastale kao odraz barokne arhitektonske bogate ostavštine i potrebitosti njegovih građana da stvore Festival koji će njegovati profinjeni i uzvišeni barokni glazbeni izraz te time postati dio njegove trajne prepoznatljivosti. Glazba kao najviša umjetnost, najdublji ljudski izraz – citiram akademika I. Supeka, time je bila pristupačna i puna otvorenosti za svaki izbor interpretacije dajući time liberalnost u pogledu slobode tog izbora. Varaždin je postao stjecište razmjene iskustava i različitih pogleda u izvedbi barokne glazbe. Dolasci ansambla Le Parlement de Musique, Les Arts Florissants s Williamom Christiem ili pak The King's Consorta s Robertom Kingom polagano je mijenjao klimu auditorija te upućivao na neke nove smjernice kojima treba težiti festival prateći suvremena kretanja u izvodilačkoj praksi rane glazbe.

Nakon iscrpljenosti koncepcije u kojoj je prevladavao zvuk suvremenog instrumenta, pojavom nove koncepcije bazirane na autentičnoj izvedbi, Festival dobiva novi zamah i svoju prepoznatljivost na kulturnoj karti Europe. Interes za Varaždinske barokne večeri svake godine ne jenjava, dapače, postaje sve traženije mjesto dolaska visoko profilirane glazbene publike iz zemlje i inozemstva s naglaskom na autentičnosti privlači interprete iz samog svjetskog vrha, predstavnika povijesno osvještene izvedbe na originalnim instrumentima kao što su - da nabrojim samo neke unatrag četiri godine i one koji će nas posjetiti dogodne:

Academy of Ancient Music, The King's Consort, Il Giardino Armonico, Venice Baroque Orchestra, Accademia Bizantina, Le Parlement de Musique, Wrocław Baroque Orchestra, Orfeo Orchestra & Purcell Choir, Emma Kirkby i London

Baroque, Le Tendre Amour, The Harmony of Nations, Hofkapelle Munchen, Academy of Music Baroque Orchestra, European Union Baroque Orchestra, Barrocade Israeli Baroque Orchestra, The Brisk Quartet, Les Sacqueboutiers de Toulous, Vox Luminis, Camerata Trajectina, Amarcord, Singer Pur, Hopkinson Smith, Rolf Lislevand, Lutz Kirchoff, Eduardo Eguez, Salzburger Hofmusik, Musica Aeterna, Ensemble Inegal, The Brook Street Band, Musica Florea, Hofmusici, Collegium Marianum, Helsinki Baroque Ensemble, Re Baroque Stockholm...

Pojava Hrvatskog baroknog ansambla vođenog Laurom Vadjon i Sašom Britvićem, a u početku i s orguljašem Marijom Penzarom, dodatno je osnažila utjecaj navedenog smjera i time uspostavila nove standarde u interpretaciji barokne glazbe u Hrvatskoj prateći tako suvremene europske tendencije povijesno osvještene interpretacije rane glazbe. Optimizam budi sve veći broj mladih glazbenika okrenut vjerom u takav pristup. Nova generacija mladih hrvatskih umjetnika poput Pavla Mašića, Krešimira Lazara, Bojana Čičića, Krešimira Hasa, Jesenke Balić Zunić, Nike Zlatarić, Silvija Richtera i drugih uspostavila je nove odrednice u istraživanju zvukovne autentičnosti. Uz Hrvatski barokni ansambl svakako treba navesti i Ansambl Responsorium te varaždinsku Cameratu Garestin koji predvode konstantu reproduktivne liste naših autentičnih ansambala prisutnih na Festivalu.

Očiti veliki konceptijski zaokret vidan je u razvoju Varaždinskih baroknih večeri unatrag četiri godine kada smo prednost dali izvođačima i interpretima tzv. autentičnog baroka i time jasno postavili novu viziju i smjernice razvoja Festivala u budućnosti. Ogroman interes poglavito inozemne publike te više pohvalnih članaka u uglednim inozemnim glasilima daju nam na pravo da vjerujemo u neupitnost takve strategije Festivala. Postali smo traženo odredište vodećih svjetskih solista i ansambala, zanimljivo ciljano mjesto elitnog kulturnog kontinentalnog turizma. Svjesni smo činjenice da nedostaje još puno znanja, napora, htijenja, zajedničkog promišljanja, ulaganja u brendiranje Festivala u kontekstu profiliranja Varaždinskih baroknih večeri kao vodećeg branda hrvatskog kontinentalnog kulturnog turizma. Nerazumijevanje turističkih zajednica praćenim od strane ekonomskih stručnjaka o neisplativosti Festivala u nas, nama dakako ne idu u prilog no svjesni smo da baš zbog ovakve pogrešne i neargumentirane kritike moramo dokazati suprotno ugledajući se na uzore kao što je npr. Salzburški festival. U traženoj potpori europskih fondova VBV stoga kao svoju daljnju odrednicu također moraju tražiti uz spomenutu koncepciju povijesno osvještene interpretacije upravo u jačanju turističke logistike i promičbe.

Preostaje da radimo i na daljnjim koracima prvenstveno misleći na otvaranje visokog školstva Odjela za baroknu glazbu u Varaždinu te tzv. baroknog oper-

nog teatra u okviru HNK. Povezujući internacionalni seminar Aestas Musica s Varaždinskim baroknim večerima i budućim Odjelom za ranu glazbu Varaždinskog veleučilišta i Baroknog teatra HNK a sve to u tijesnoj suradnji i logističkoj potpori s Glazbenom školom u Varaždinu i Koncertnim uredom Varaždin, možemo doći do zapanjujuće dobrih rezultata takvih nastojanja dakako ukoliko bude dobre volje i sinergije svih čimbenika i sudionika ovakve jedinstvene ideje.

Poznavajući strogi pristup u kontekstu europske orijentacije grada Varaždina sklon sam mišljenju da ćemo u tome i uspjeti.

SAŽETAK

POVIJESNO OSVJEŠTANO IZVOĐENJE BAROKNE GLAZBE

Očiti veliki konceptijski zaokret vidan je u razvoju VBV-a unatrag četiri godine kada smo prednost dali izvođačima i interpretima tzv. autentičnog baroka i time jasno postavili novu viziju i smjernice razvoja Festivala u budućnosti. Ogroman interes poglavito inozemne publike te više pohvalnih članaka u uglednim inozemnim glasilima daju nam na pravo da vjerujemo u neupitnost takve strategije Festivala. Postali smo traženo odredište vodećih svjetskih solista i ansambala, zanimljivo ciljano mjesto elitnog kulturnog kontinentalnog turizma.

Glavne riječi: interpretacija; barokna glazba; povijesna osviještenost; povijesni instrumenti; stara glazba; visoko školstvo; barokni teatar.

SUMMARY

HISTORICALLY INFORMED PERFORMANCE OF BAROQUE MUSIC

An obviously great conceptive turn can be seen in the development of the VBE in the past four years when we offered priority to the performers and interpreters of the so called authentic Baroque and thus clearly set up a new vision and guidelines of the Festival's development in the future. A huge interest, specifically of the foreign audience and a number of complimentary articles in prominent international papers entitle us to trust the indubitable strategy of the Festival. We have become the claimed destination of leading world soloists and ensembles, an interesting targeted location of elite cultural continental tourism.

Key words: interpretation; Baroque music; historical information; period instruments; early music; higher education; Baroque theatre.

Muka po Ivanu
2006.